

CONFIDENTIEEL

IML/134/83

Jakarta, 8 april 1983

Onderwerp: Aanbieding Incidenteel rapport
nr. 2/83

Hierbij moge ik Uwer Excellentie mijn Incidenteel rapport
nr. IR/2/83, met als onderwerp "Een goed begin" aanbieden.

J. Linzel

Brig.-Gen. der Infanterie,
Landmacht-, tvs Marine-,
tvs Luchtmachtattaché

AAN: Z.E. de Minister van Defensie	
d.t.v. Chef Defensie Staf	3x
Z.E. de Chef Landmacht Staf	1x
Z.E. de Chef Marine Staf	1x
Z.E. de Chef Luchtmacht Staf	1x
i.a.a. Z.E. de Minister van Buitenlandse Zaken	1x

Confidentieel

6453/1057

Jakarta, 8 april 1983

Onderwerp: Aanbieding rapport
militair attaché

./.
Ik heb de eer u hiernevens ter kennisneming aan te bieden
afschrift van een rapport IR/2/83 Confidentieel, hetwelk
de aan deze post verbonden militair attaché uitbracht
aan de Minister van Defensie d.t.v. de Chef Defensie
Staf en de Staf Chefs van de drie Nederlandse krijgsmachtdelen.

De Ambassadeur,

Mr. L.H.J.B. van Gorkom

Aan de Minister van Buitenlandse Zaken

te

's-Gravenhage

Incidenteel rapport nr. 2/83

Onderwerp : Een goed begin

Inhoudsopgave :

	<u>Blz.</u>
1. Samenvatting	1
2. Het Volkscongres	1
3. De herverkiezing van de President	2
4. De verkiezing van de Vice-President	4
5. Het nieuwe kabinet	5
a. Algemeen	5
b. Een cijfermatige beschouwing	5
c. En nu de namen	6
d. Wat coördineren de z.g. super Ministers	8
e. Enkele bijzonderheden betreffende de Ministers in het nieuwe kabinet	8
f. De verdwenen Ministers	13
g. De problemen voor het nieuwe kabinet	15
h. Een eerste ingrijpende maatregel van het nieuwe kabinet	16
i. Conclusie ten aanzien van het nieuwe kabinet	16
6. De verjonging bij de strijdkrachten	16
7. Invloed nieuwe kabinet op Nederland-Indonesië betrekkingen	17
8. Invloed van de nieuwe Defensie top op defensieorders.	18
a. Algemeen	18
b. Landmacht	18
c. Marine	18
d. Luchtmacht	19

ONDERWERP : EEN GOED BEGIN1. Samenvatting

Niettegenstaande de economische recessie die ook Indonesië grote zorgen baart, kan niemand ontkennen dat het eerste kwartaal van 1983 voor Indonesië een gunstig en succesvol kwartaal is geweest waarvan de gevolgen en resultaten in de komende jaren de opbouw en ontwikkeling van Indonesië op velerlei gebied positief zullen beïnvloeden.

Een voorbeeldige voorbereiding van het Volkscongres dat van 1 tot 11 maart bijeenkwam, de herverkiezing van President Soeharto voor een nieuwe periode van vijf jaar, de verkiezing van de alom gerespecteerde Generaal Umar Wirahadikusumah als Vice-President en de samenstelling van het nieuwe presidentshiële kabinet speelden zich af in een volkomen rustige sfeer waarin harmonie en consensus centraal stonden.

Daarnaast werd de verjonging bij de strijdkrachten voortgezet onder het wakende oog van de laatste generatie vijfen-veertigers, die nog altijd de meest belangrijke functies in het regeringsapparaat vervullen.

Achtereenvolgens moge ik op de hierboven genoemde gebeurtenissen nader ingaan.

2. Het Volkscongres

In tegenstelling tot het Volkscongres in 1978 toen studenten in de diverse grote steden reeds maanden tevoren moeilijkheden maakten en hier en daar de campus door het leger moest worden bezet, toen een aantal dagbladen wegens sensationele berichtgeving een verschijningsverbod werd opgelegd, toen tijdens de bijeenkomst in Jakarta door de territoriale commandant 10.000 man troepen voor de beveiliging werden ingeschakeld aangezien door de studenten met geweld was gedreigd, en toen de bijeenkomst van de 920 congresleden zelf in een gespannen sfeer plaatsvond, verliepen de aan het in maart 1983 gehouden Volkscongres voorafgaande maanden in alle rust en kenmerkte de bijeenkomst zelf zich door grote harmonie en goedertierenheid.

Een overwinning voor een democratie die hier de Pancasila democratie wordt genoemd, een democratie die gebaseerd is op oude culturele waarden, gronden en vormen.

Wanneer men zich afvraagt waarom die spanningen in 1978 en waarom die rust en harmonie in 1983, dan is er eigenlijk slechts één antwoord en dat is de aandacht die Soeharto's regering, maar vooral President Soeharto zelf, de laatste vijf jaar heeft gegeven aan de verspreiding van en het begrip voor de Pancasila democratie in een Pancasila maatschappij.

- 2 -

Pancasila, een leer, een filosofie van vijf (panca) zuilen (sila) die kunnen worden aangeduid als geloof in God (en niet alleen de islamitische), menselijkheid, vaderlandsliefde, democratie en sociale gerechtigheid.

In de afgelopen vijf jaar volgden niet minder dan 1.8 miljoen ambtenaren en 150.000 militairen de zogenaamde P-4 cursussen in deze staatsfilosofie. Soortgelijke cursussen en scholingen werden gegeven aan allerlei groeperingen in de maatschappij zoals leden van de politieke partijen, ~~geestelijke~~ leiders, de jeugd en studenten, werknemers en werkgevers, vrouwen, journalisten, artiesten enz.

Nu is deze Pancasila op het zojuist gehouden congres met algemene stemmen gekozen als het enige politieke principe van alle -in feite slechts drie- politieke partijen waarmede conflicten, verdenkingen en verdeeldheid die in het verleden de harmonie verstoorden worden weggenomen.

Zoals een Indonesisch parlementslid het uitdrukte: "de westerse democratie legt de nadruk op verschillen, de pancasila democratie op overeenstemming".

Men zou evenwel de politieke leiders te kort doen indien behalve de Pancasila ook niet een gedegen voorbereiding en een betere organisatie van de bijeenkomst van het congres naast toch ook een zekere politieke volwassenheid alsmede een zorgvuldige beoordeling van de toestand, als factoren voor die rust en harmonie worden genoemd.

Op de andere besluiten die het congres nam, waaronder die over de z.g. GBHN (de grote lijnen van het beleid), de algemene verkiezingen (met het oog op 1988), een referendum, de verkiezing van de President en de verkiezing van de Vice-President zal, behalve voor wat betreft de twee laatstgenoemde in dit kader niet verder worden ingegaan.

3. De herverkiezing van de President.

Zoals reeds vaker in het verleden gerapporteerd stond de herverkiezing van President Soeharto vast. "De oude heer" zoals hij met respect door zijn landgenoten wordt genoemd, is een nationale figuur geworden. Al is het dan niet de titel van "vader des vaderlands" -een titel die wijlen de Soekarno zou toekomen- het Volkscongres heeft hem, Soeharto, wel de eretitel van "Bapak Pembangunan" (vader van de opbouw) verleend.

Ik kan deze herverkiezing niet beter beschrijven als een van de weinige journalisten die iets van Indonesië begrijpt heeft gedaan. Drs. Metzemaekers schrijft namelijk op 18 maart j.l. in het Financieel Dagblad het volgende:

"De geruisloze herverkiezing van President Soeharto als President van de Indonesische republiek voor een vierde ambtstermijn onderstreept de stabiliteit en de continuïteit van het staatsbestel en de machtsuitoefening gedurende de laatste vijftien jaren. Dit in tegenstelling

- 3 -

"tot vele andere ontwikkelingslanden- en koloniën, die de eerste fase van hun politiek onafhankelijk bestaan doorleven als een periode van interne onrust, instabiliteit en het zoeken naar een eigen politieke structuur. (N.B. De eerste 15 jaar onder Soekarno, nl. van 1950-1965, werden natuurlijk wel gekenmerkt door interne onrust, instabiliteit en het zoeken naar een eigen politieke structuur, denk maar aan het falen van de onder Nederlandse invloed ontstane parlementaire democratie en de later door Soekarno ingestelde geleide democratie. Steller.) Die van Indonesië heeft vele typische eigen kenmerken, waarvan de wezenlijke elementen al door de eerste President, Soekarno, werden geïntroduceerd, hoe groot de verschillen ook zijn in persoonlijkheid en wijze van regeren tussen hem en zijn opvolger.

De herverkiezing zelf is al een duidelijk teken van die eigenheid der Indonesische politieke zeden. Er was geen verkiezingscampagne naar westers model. Het Volkscongres be-raadslaagde over de herverkiezing totdat er min of meer een consensus was ontstaan en nadat de President had besloten zich voor een vierde termijn van 5 jaar ter beschikking te stellen. De herverkiezing zelf was daarna nog slechts een kwestie van openbare acclamatie. Deze heeft de betekenis van een officieel aan het volk bekend maken dat die consensus was bereikt. Dat is meer dan een formaliteit. Het is een noodzakelijke openbare bevestiging van de Indonesische manier van besluitnemen, bekend onder de naam "moesjawarah" zoals die eeuwenlang is gepraktiseerd bij de verkiezingen van bijvoorbeeld de dorpschoude.

De bescheiden gepensioneerde generaal Soeharto werd dus bij acclamatie herkozen, ook door de PDI, een fusie tussen ex-nationalistische, protestantse en katholieke partijen, die bekend maakten dat zij in 1981 reeds hadden besloten om President Soeharto te vragen om weer aan te blijven, en de PPP, een fusie tussen vier ex-islamitische partijen, die zich voor de President verklaarden om zijn toegewijdeheid, zijn persoonlijke integriteit, zijn godvrezendeheid, zijn bescheidenheid en zijn democratische instelling.

Het is bijna een raadsel hoe deze eenvoudige Javaan van nederige komaf, een aangenomen zoon, via een onderofficiersopleiding bij het voormalig Koninklijk Nederlands Indisch Leger en een daarna volgende succesvolle militaire carrière waarin hij de moeilijkste opdrachten kreeg te vervullen, tot de eenzame hoogte is gestegen van een groot staatsman en wijs leider van zijn uit zoveel verschillende ethnische groepen bestaand volk van meer dan 150 miljoen zielen.

Persoonlijk heb ik het voorrecht gehad om de "Bapak" (= vader) gedurende bijna vijftien jaar enkele malen per week van nabij te kunnen meemaken op het golfveld en de eer om een aantal malen met hem te spelen, waarbij ik steeds werd getroffen door zijn eenvoudige vriendelijkheid.

- 4 -

Alhoewel de komende jaren moeilijke jaren worden, heeft de President zijn nieuwe termijn van vijf jaar aanvaard in het volste vertrouwen dat met de hulp van het volk in al zijn groeperingen, zoals hij het zelf zeide "er geen rivieren zijn die wij niet kunnen oversteken, geen oceanen die wij niet kunnen navigeren, geen bergtop die wij niet kunnen beklimmen en geen storm die wij niet kunnen doorstaan". En, wat in Nederland niet meer mogelijk is, spreekt hij in aanwezigheid van alle leden van het Volkscongres daarbij de bede uit dat de Almachtige God het volk en hem de kracht zal geven om de zware taak uit te voeren.

4. De verkiezing van de Vice-President

Dat de keus op de gepensioneerde generaal, hoofd van de Rekenkamer (BPK = Badan Pengawasan Keuangan = National Auditing Board), Umar Wirahadikusumah, viel, kwam voor praktisch iedereen als een grote verrassing. Onder de verschillende namen die waren genoemd was de zijne nimmer voorgekomen. En toch, indien men alle eisen, bekwaamheden en eigenschappen waaraan de eerste assistent van President Soeharto zou moeten voldoen en alle mogelijk voor het vice-presidentschap in aanmerking komende namen in een computer had gestopt, dan was -daarvan ben ik overtuigd- de generaal Umar daaruit gekomen.

Hij is na de teleurstellende en nimmer aan de verwachtingen voldane generaal Abdul Harris Nasution de oudste in rang zijnde officier, hij mag worden beschouwd als de keus van de generaals en alleen dat feit al -immers de twee voorgaande Vice-Presidenten Sultan Hamengku Buwono en Adam Malik waren burgers- bewijst hoe vast het huidige bewind datstoelt op de krijgsmacht in het zadel zit. En bovendien -maar daar kom ik later bij de zojuist afgetreden Minister van Defensie tevens Bevelhebber der Krijgsmacht generaal Jusuf op terughoezeer de strijdkrachten aan populariteit bij het volk hebben gewonnen. Generaal Umar is een bescheiden, zeer eerlijke man die eigenlijk weinig op de voorgrond is getreden. Zijn grootste bekendheid alsmede de waardering van de President heeft hij te danken aan de omstandigheid dat hij op 30 september 1965 garnizoenscommandant tevens territoriaal bevelhebber van Jakarta was toen de communisten een poging deden om de macht over te nemen. De toenmalige generaal-majoor Umar schaarde zich toen onmiddellijk aan de zijde van de commandant van het strategisch commando van het leger, de toenmalige generaal-majoor Soeharto. In het begin van de zeventiger jaren (1969-1973) werd hij Chef Staf van het leger en bereikte de rang van generaal. De toenmalige Nederlandse Chef van de Generale Staf, Lt.-generaal van Rijn, ontving hem in die periode voor een officieel bezoek in Nederland. Daarna was generaal Umar enige jaren lid van het parlement en in 1978 werd hij benoemd tot hoofd van de Rekenkamer. In de laatstgenoemde functie, waarin hij vertrouwelijk aan de President en het parlement rapporteerde omtrent de besteding van staatsgelden, trad hij

- 5 -

slechts eenmaal op de voorgrond toen hij eens zeide dat in elk departement corruptie werd gepleegd.

De President kreeg met generaal Umar een loyale, integere en eenvoudige tweede man. Er wordt gespeculeerd dat President Soeharto misschien voortijdig ten gunste van generaal Umar zou willen aftreden. Aan deze speculaties hecht ik geen enkel geloof. De Vader van de Opbouw, generaal Soeharto, zal wel degelijk in zijn laatste termijn van 1983-'88 de kroon op het opbouwwerk willen zetten en erop toe willen zien dat de leiding van het land op rustige wijze in de beste handen van de nieuwe generatie terecht komt. En daarbij heeft hij zich verzekerd van een prima medewerker. Generaal Umar Wirahadikusumah, een heer uit een goede Soendaneze familie, zal het vertrouwen, hem door het Volkscongres en de President gegeven, niet beschamen. Mogelijk dacht hij aan Churchill die het Engelse volk bij zijn indiensttreding in het begin van de tweede wereldoorlog alleen maar "bloed, zweet en tranen" beloofde, toen hij in zijn eerste rede voor het Volkscongres zeide niets te beloven behalve hard te werken.

5. Het nieuwe kabinet

a. Algemeen

Kwam de verkiezing van generaal Umar als een verrassing, hetzelfde kan worden gezegd van de bijzonder snelle wijze waarop President Soeharto zijn nieuwe kabinet, die het vierde 5-jaren plan moet uitvoeren, bekendmaakte. Reeds op woensdagavond 16 maart, dat wil zeggen vijf dagen na de sluiting van het Volkscongres, trad President Soeharto in een zaal van het paleis op voor de radio en televisie, alwaar hij sober en zakelijk aan de vele aanwezige journalisten zijn vierde ontwikkelingskabinet (Kabinet Pembangunan IV) openbaarde. Hij gaf het de naam mee van "Panca Krida" d.w.z. "vijf Taken" die hij nader aanduidde als

1. de intensificatie van de ontwikkelingstrilogie (ik moge wellicht ten overvloede aan herinneren dat dit voor het zojuist beëindigde derde vijfjarenplan de prioriteiten aangaf van spreiding van de welvaart ten behoeve van de sociale rechtvaardigheid, een voldoende hoog niveau van economische groei en het verhogen van de stabiliteit);
2. de intensificatie van het functioneren van het staatsapparaat;
3. de verspreiding en popularisering van de staatsfilosofie Pancasila in alle delen van het eilandenrijk;
4. de intensificatie van de onafhankelijke en actieve buitenlandse politiek van Indonesië;
5. het versterken van de basis van de algemene verkiezingen welke direct, vrij, algemeen en geheim moeten zijn.

b. Een cijfermatige beschouwing

Wat de cijfers betreft kan worden gemeld dat het nieuwe kabinet 37 ministers telt waarvan 3 zogenaamde coördinerende (super) ministers, 8 ministers van staat, 21 minis-

- 6 -

ters met portefeuille en 5 junior of onderministers. Het oude kabinet telde 30 ministers waarvan 3 coördinerende ministers, 4 ministers van staat, 17 ministers met portefeuille en 6 junior of onderministers.

Van de 30 oude ministers in het vorige kabinet keerden er 20 terug waarvan sommigen nieuwe departementen kregen toebedeeld.

Vier oude departementen werden gesplitst, te weten :

- het Departement van Landbouw in een Departement van Landbouw (nieuwe stijl) en een Departement van Bosbouw;
- het Departement van Verbindingen in een Departement van Verbindingen (nieuwe stijl) en een Departement voor Toerisme, Posterijen en Telecommunicatie;
- het Departement van Werkgelegenheid en Transmigratie in een Departement van Werkgelegenheid en een Departement van Transmigratie;
- het Departement van Handel en Coöperatie in een Departement van Handel en een Departement van Coöperatie.

In het nieuwe kabinet zijn van de 37 ministers 15 militairen en ex-militairen, te weten : 2 generaals, 1 admiraal, 1 luchtmaarschalk, 5 luitenant-generaals, 3 generaal-majours, 1 brigade-generaal, 1 kolonel en 1 majoor. Indien men de President en de Vice-President meestelt zijn het er 17. (In het vorige kabinet waren van de 30 ministers 12 militairen of ex-militairen).

Voorts kregen 4 autoriteiten de ministeriële rang en wonen de kabinetszittingen bij. Onder deze 4 zijn 2 generaals, en 1 generaal-majoor.

Tenslotte zitten er 2 vrouwen in het kabinet.

c. En nu de namen

President; Soeharto (gepensioneerd generaal)

Vice-President ; Umar Wirahadikusumah (gepensioneerd generaal)

Ministers met portefeuille:

1. Minister van Binnenlandse Zaken : Soepardjo Roestam (gepensioneerd lt.-generaal)
2. Minister van Buitenlandse Zaken : Prof.dr. Mochtar Kusumaatmadja
3. Minister van Defensie : Poniman (generaal)
4. Minister van Justitie : Ali Said (gepensioneerd lt.-generaal)
5. Minister van Voorlichting : Harmoko
6. Minister van Financiën : Radius Prawiro
7. Minister van Handel : Rachmat Saleh

- 7 -

8. Minister van Coöperatie : Bustanil Arifin (gepensioneerd generaal-majoor)
9. Minister van Landbouw : Achmad Affandi
10. Minister van Bosbouw : Soedjarwo
11. Minister van Industrie : Hartarto
12. Minister van Mijnwezen en Energie : Prof.dr. Subroto
13. Minister van Openbare Werken : Suyono Sosrodarsono
14. Minister van Verbindingen : Roesmin Nurjadin (luchtmaarschalk)
15. Minister van Toerisme, Posterijen en Telecommunicatie : Achmad Tahir (lt.-generaal)
16. Minister van Werkgelegenheid : Sudomo (admiraal)
17. Minister van Transmigratie : Martono
18. Minister van Onderwijs en Cultuur : Prof.dr. Nugroho Notosusanto (generaal-majoor tit.)
19. Minister van Gezondheid : Suwardjono Surjaningrat (gepensioneerd generaal-majoor)
20. Minister van ~~Goederen~~ : Munawir Sjadzali
21. Minister van Sociale Zaken : Mevr. Nani Soedarsono

Coördinerende (super) ministers:

22. Coörd. Minister voor Politieke en Veiligheidsaangelegenheden : Suroso (gepensioneerd generaal)
23. Coörd. Minister voor Economie, Financiën, Industrie en Ontwikkeling : Prof.dr. Ali Wardhana
24. Coörd. Minister voor Welzijnsaangelegenheden : Alamsyah (gepensioneerd lt.-generaal)

Ministers van Staat:

25. Minister/Secretaris van Staat : Sudharmono (gepensioneerd lt.-generaal)
26. Minister voor Nationale Ontwikkelingsplannen : Prof.dr. J.B. Sumarlin
27. Minister van Staat voor Wetenschappelijk Onderzoek en Technologie : Prof.dr. B.J. Habibie
28. Minister van Staat voor Ruimtelijke en Environment Aangelegenheden : Prof.dr. Emil Salim
29. Minister van Staat voor Volkshuisvesting : Cosmas Batubara
30. Minister van Staat voor Jeugd en Sport : dr. Abdul Gafur (lt.kol)
31. Minister van Staat voor efficiënt gebruik van staatsapparatuur : dr. Saleh Affif
32. Minister van Staat voor vrouwenzaken : Mevr. L. Sutanto

- 8 -

Junior (onder) Ministers:

33. Junior Minister/Kabinetssecretaris : Moerdiono (brig.-generaal)
34. Junior Minister voor bevordering gebruik binnenlandse producten : Ir. Drs. Ginanjar Kartasasmita (kolonel)
35. Junior Minister voor Voedselontwikkeling : Wardoyo
36. Junior Minister voor "Hard Crops" : Hasrul Harahap
37. Junior Minister voor Visserij en Veeveelt : Prof.dr. J.H. Hutasoit

d. Wat coördineren de z.g. super Ministers?

De coördinerend Minister voor Politieke- en Veiligheidsaangelegenheden coördineert de werkzaamheden van de Ministers met portefeuille genoemd onder c. 1 t/m 5.

De coördinerend Minister voor Economie, Financiën, Industrie en Ontwikkeling coördineert de werkzaamheden van de Ministers met portefeuille genoemd onder c. 6 t/m 17.

De coördinerend Minister voor Welzijnsaangelegenheden coördineert de werkzaamheden van de Ministers met portefeuille genoemd onder c. 18 t/m 21.

De coördinerende Ministers (hier Menko's genoemd) hebben geen departement maar beschikken over een kleine staf; zij houden regelmatig coördinatie-vergaderingen.

e. Enkele bijzonderheden betreffende de Ministers in het nieuwe kabinet:

1. Lt.-generaal Soepardjo Roestam, Minister van Binnenlandse Zaken, 56 jaar oud, was voordien een zeer geslaagd Gouverneur van de moeilijke provincie Midden Java met zijn dichte bevolking en minusgebieden. Daarvoor was hij Ambassadeur in Maleisië. Hij kent Nederland want in 1962 was hij de Indonesische militaire attaché in Den Haag. Gen. Soepardjo verving lt.-gen. Amir Machmud die enige tijd geleden voorzitter van het parlement en Volkscongres werd.
2. Prof.dr. Mochtar Kusumaatmadja, Minister van Buitenlandse Zaken, 54 jaar oud, is genoegzaam bekend want in het vorige kabinet van 1978-1983 bekleedde hij hetzelfde ambt. Daarvoor was hij Minister van Justitie van 1974-1977.
3. Generaal Poniman, Minister van Defensie, oud 56 jaar, was voordien Chef Staf van het Leger. Hij diende reeds 38 jaar bij de landmacht en vervulde in het verleden onder meer de functies van Territoriale Commandant West-Sumatra, Territoriale Commandant Noord-Celebes, Territoriale Commandant Jakarta en omstreken, Territoriale Bevelhebber van Sumatra en plaatsvervangend Chef Staf van het Leger.
4. ondermeer door het feit dat hij in 1965/66 voorzitter van de Republiek als Minister van Justitie, oud 53 jaar was voordien procureur-generaal van de Ondermeer de vis-minister voordien procureur-generaal van de Ondermeer de vis-minister President dr. Subandrio berechtte voor medeplichtigheid

- 9 -

aan de communistische greep naar de macht in 1965.

5. Harmoko, Minister van Voorlichting, is een nieuwkomer. Hij is 44 jaar oud en oefende het beroep van journalist uit. Behalve dat hij voorzitter van de Journalistenbond was, publiceerde hij ook een tweetal dagbladen waaronder het populaire volksblad Pos Kota en een weekblad.
6. Radius Prawiro, Minister van Financiën, oud 54 jaar, was voordien Minister van Handel. Hij studeerde destijds aan de Economische Hogeschool in Rotterdam en hegeleidde HHKHH Prinses Juliana en Prins Bernhard in 1982 tijdens het bezoek aan Bali, Noord-Celebes en Noord-Sumatra.
7. Rachmat Saleh, Minister van Handel, oud 52 jaar, was voordien Gouverneur van de Bank Indonesia.
8. Bustanil Arifin (gep. gen.-majoor), Minister van Coöperatie, oud 57 jaar, had geen opzienbarende militaire carrière, maar verdiende zijn sporen als hoofd van de Bulog (een logistiek regeringsapparaat) en als Junior Minister voor Coöperaties. Hij is familie van Mevrouw Soeharto.
9. Ir. Achmad Affandi, Minister van Landbouw, oud 55 jaar, is een nieuwkomer en bekend met landbouwaangelegenheden.
10. Soedjarwo, Minister van Boswezen, oud 61 jaar (op 15 april), een "slimme vos" die reeds Minister van Boswezen was onder wijlen President Soekarno. De laatste 10 jaar was hij directeur-generaal Boswezen in het oude Ministerie van Landbouw. Hij weet alles -en misschien teveel- van het bosbeheer.
11. Ir. Hartarto, Minister van Industrie, oud 50 jaar, een nieuwkomer in het kabinet en welbekend in aangelegenheden de industrie betreffende.
12. Prof.dr. Subroto, Minister voor Mijnwezen en Energie, oud 54 jaar, die in het vorige kabinet hetzelfde ambt bekleedde. Hij was reeds eerder Minister van Transmigratie en Coöperatie (1971-'73) en Minister van Werkgelegenheid, Transmigratie en Coöperatie (1973-'78).
13. Ir. Suyono Sosrodarsono, Minister van Openbare Werken, oud 57 jaar, is een nieuwkomer in het kabinet.
14. Luchtmaarschalk Roesmin Nurjadin, Minister van Verbindingen, oud 53 jaar, bekleedde ook in het vorige kabinet hetzelfde ambt, gedurende welke periode hij nog al eens kritiek kreeg vanwege enkele rampen bij het zee-, lucht-, weg- en rail verkeer. Voordien was hij Ambassadeur in Washington, Ambassadeur in Londen en in 1968 toen ondergetekende in Jakarta arriveerde was hij Chef Staf tevens Bevelhebber van de Luchtmacht.
15. Gep. lt.-generaal Achmad Tahir, Minister voor Toerisme, Posterijen en Telecommunicatie, oud 57 jaar, was voordien secretaris-generaal bij het oude departement van Verbindingen. Hij heeft een succesvolle militaire carrière

achter de rug waarin hij onder meer Territoriaal Bevelhebber van Sumatra en West-Borneo was. Daarna bekleedde hij ambassadeursposten in Frankrijk en Spanje. Hij is voorzitter van het Indonesische veteranenlegioen.

16. Admiraal Sudomo, Minister van Werkgelegenheid, oud 56 jaar, die hiermede aan een geheel nieuwe civiele carrière begint. Voordien, van 1978-'83, was hij hoofd van de Veiligheidsdienst (Kopkamtib) tevens plaatsvervangend Bevelhebber der Strijdkrachten. Sudomo heeft een bijzonder succesvolle militaire carrière achter de rug. Zoals hij zelf vaak zegt heeft hij aan de Nederlanders zijn eerste admiraalsster te danken toen hij tentijde van de Nieuw-Guinea confrontatie het bevel over de maritieme middelen voor de invasie in Nieuw-Guinea kreeg. Eraan herinnerd wordt dat de toenmalige gen.-majoor Soeharto het opperbevel over de operaties tegen Nieuw-Guinea had. Sudomo was voorts van 1969-1973 Chef Staf van de Marine die hij van communistische invloeden ontdeed, en waarvoor hij een vlootplan ontwierp.
- Van 1973 af werd hij eerst als Chef Staf en later als Bevelhebber betrokken bij de Veiligheidsdienst en kreeg hij grote bekendheid en verwierf populariteit door zijn verschillende operaties tegen corruptie, misdaad en onrust. Sudomo is een man die bijzonder gemakkelijk praat met journalisten, politici, studenten, werkgevers en werknemers zonder te irriteren. Dit zal ongetwijfeld de reden zijn geweest voor President Soeharto om hem het departement van Werkgelegenheid toe te vertrouwen. Dit Ministerie gaat immers over een vitaal element voor de opbouw van het land, nl. meer dan 50 miljoen arbeiders. Sudomo is een christen. Enkele jaren geleden gescheiden van zijn echtgenote. Hij is een onvermoeibare man die slechts weinige uren slaap per etmaal nodig heeft en een enthousiast en goed golfer die reeds jarenlang de populaire voorzitter is van de oudste Indonesische en zelfs Aziatische golfclub, de Jakarta Golf Club, die zojuist zijn 111 jaar bestaan vierde.
- Sudomo bezoekt Nederland enkele malen, onder meer op uitnodiging van wijlen admiraal Maas en tweemaal in het kader van een golftournee.
- Hij is bevriend met zowel ZKH Prins Bernhard als ZKH Prins Claus, die hij evenals Prins Johan Friso erelieden maakte van zijn "golfsyndicaat E". Ondergetekende mag hem eveneens tot vriend rekenen. Als een soort "godfather" van de marine staat hij achter aanschaf van de in Nederland gebouwde schepen. Hij heeft in hoge mate bijgedragen aan de standaardisatie voor Indonesische marineschepen met Holland Signaal Apparatuur.
17. Martono, Minister van Transmigratie, is bekend met transmigratiezaken aangezien hij in het vorige kabinet Junior Minister was voor dezelfde aangelegenheden.

18. Gen.-majoor tit. Prof.dr. Nugroho Notosusanto, Minister van Onderwijs, en Cultuur, oud 51 jaar, is een nieuwkomer in het kabinet. Voordien was hij rector van de moeilijke Universiteit Indonesia en daarvoor van 1964 af Hoofd van de Afdeling Militaire Geschiedenis op het Ministerie van Defensie. Gedurende deze laatste periode schreef hij onder meer 21 militair wetenschappelijke boeken waaronder het bekende "The Historical Development of the Dual Function of the Indonesian Armed Forces". Hij is meerdere malen in Nederland geweest in het kader van militair historisch onderzoek. Zijn geslaagd optreden als rector van de Universiteit Indonesia in Jakarta, waar hij een zekere rust bracht onder de zeer woelige en politiek-actieve studenten, heeft President Soeharto mogelijk bewogen om hem dit Ministerschap toe te vertrouwen. Nugroho is een bijzonder beschaafd en prettig man uit een goeude midden-Javaanse familie. Voor de culturele betrekkingen met Nederland zal hij meer kunnen betekenen dan zijn voorganger Daud Jusuf die een francofiel genoemd kon worden.
19. Gep. gen.-majoor dr. Suwardjono Surjaningrat, Minister van Gezondheid, oud 59 jaar, was in het vorige kabinet eveneens Minister van Gezondheid.
20. Munawir Sjadzali, Minister van Godsdienst, oud 57 jaar, is een nieuwkomer in het kabinet. Voordien had hij een diplomatieke carrière die hem mogelijk goed van pas komt bij zijn behandeling van vaak, vooral met betrekking tot de Islam, precieze godsdienstzaken.
21. Nani Soedarsono, Minister van Sociale Zaken, oud 55 jaar, is een nieuwkomer en de tweede vrouw in het kabinet.
22. Gep. generaal Suroso, coördinerend Minister voor Politieke en Veiligheidsaangelegenheden, oud 59 jaar, was voordien coördinerend Minister voor Welzijnszaken. Gen. Suroso, een midden-Javaan van zeer goede huize, heeft een succesvolle carrière achter de rug waarin hij onder meer Territoriaal Bevelhebber Midden-Java, Chef Staf van het Leger en plaatsvervangend Bevelhebber der Strijdkrachten was. Enkele jaren geleden overleed zijn echtgenote, die uit de kraton van Solo kwam. Hij sloot daarna een goed huwelijk met haar jongere zuster. Generaal Suroso is weleens genoemd als een mogelijke Vice-President of President. Dat zit er naar mijn mening nu niet meer in.
23. Prof.dr. Ali Wardhana, coördinerend Minister voor Economie, Financiën, Industrie en Ontwikkeling, oud 54 jaar, voordien Minister van Financiën in het vorige kabinet, studeerde onder meer in Berkeley in de Verenigde Staten. Hij wordt beschouwd als een financieel expert.
24. Gep. lt.-generaal Alamsjah, Coördinerend Minister voor Welzijnsaangelegenheden, oud 57 jaar, was in het vorige kabinet Minister van Godsdienst. Hij heeft nauwe betrek-

- 12 -

kingen met President Soeharto in wiens vroegere militaire staf en later in diens presidentiële staf hij deel uitmaakte van de persoonlijke staf.

In Nederland is Alamsjah bekend als een minder geslaagd Ambassadeur in Den Haag; Alamsjah is een Zuid-Sumatraan die een goed gezinshoofd is, correct, maar wel gauw boos kan worden.

25. Gep. lt.-generaal Sudharmono, Minister/Secretaris van Staat, oud 56 jaar, bekleedde hetzelfde ambt in het vorige kabinet. Sudharmono is een graag geraadpleegde adviseur van de President. Hij is bijzonder goed op de hoogte en bezit grote kennis van staatszaken.
26. Prof.dr. J.B. Sumarlin, Minister van Staat voor Nationale Ontwikkelingsplannen, oud 50 jaar, eveneens in Berkeley, Verenigde Staten afgestudeerd, was voordien Minister voor efficiënt gebruik van staatsapparatuur tevens plaatsvervangend voorzitter van het Nationale Plan Bureau.
27. Prof.dr.ing. B.J. Habibie, Minister van Staat voor Wetenschappelijk onderzoek en Technologie, oud 47 jaar, wel eens het Indonesische "wonderkind" genoemd, bekleedde in het vorige kabinet dezelfde functie. Aangezien hij vele jaren in Duitsland bij een vliegtuigfabriek werkzaam was is hij enigzins Duits georiënteerd. Hij spreekt evenwel vloeiend Nederlands. Een buitengewoon actieve man die lange uren maakt en die door de President een aantal belangrijke projecten kreeg toegewezen, waaronder de vliegtuigfabriek Nurtanio in Bandung, de scheepswerf PAL in Surabaya, de Asia-port Batam tegenover Singapore, de defensie-industrie in Bandung en een toekomstige nieuwe marinehaven annex de ontwikkeling van Zuid-Sumatra in Zuid-Sumatra. Hoge militaire autoriteiten staan wel eens kritisch tegenover hem omdat hij veel geld kosten alles "op z'n Duits" wil doen. Niettegenstaande de bedenkingen van bovenbedoelde hoge militairen bleef President Soeharto achter zijn "wonderkind" staan.
28. Prof.dr. Emil Salim, Minister van Staat voor Ruimtelijke en Environment Aangelegenheden, was eveneens een zeer gewaardeerd lid van het vorige kabinet.
29. Drs. Cosmas Batubara, Minister van Staat voor Volkshuisvesting, oud 44 jaar, voorheen Junior Minister voor Volkshuisvesting in het vorige kabinet en daarvoor vele jaren lid van het parlement is eveneens een van de jongemannen in het nieuwe kabinet.
30. ~~Prof.~~ dr. Abdul Gafur, Minister van Staat voor Jeugd en Sport, oud 44 jaar, was in het vorige kabinet Junior Minister voor Jeugd en Sport.

- 13 -

Hij bereikte de rang van lt-kolonel bij de luchtmacht, was altijd politiek actief en is ook een van de jonge krachten in het nieuwe kabinet.

31. Dr. Saleh Affif, Minister van Staat voor efficiënt gebruik van staatsapparatuur, oud 52 jaar, was voordien werkzaam in het Nationaal Plan Bureau als een nauwe medewerker van Prof.dr. Widjojo Nitisastro, de voormalige coördinerend Minister voor Economie, Financiën en Industrie.
32. Mevrouw L. Soetanto, Minister van Staat voor Vrouwenzaken, oud 58 jaar, was in het vorige kabinet een Junior Minister voor dezelfde aangelegenheden.
33. Korthedshalve wordt hier volstaan met te melden dat de vijf nieuwe Junior Ministers Moerdiono, Kartasasmita, Wardoyo, Hasrul Harahap en Prof.dr. Hutasoit allen nieuwe gezichten in het nieuwe kabinet zijn.

Hoge autoriteiten die de status van Minister kregen zijn: de Procureur-Generaal Ismail Saleh, Gouverneur van de Bank Indonesia Arifin M. Siregar, en de generaals L.B. Moerdani en M. Jusuf.

Op generaal Benny Moerdani wordt nader teruggekomen onder de verjonging bij de strijdkrachten, terwijl op generaal M. Jusuf hierna wordt teruggekomen bij de tien Ministers die verdwenen uit het kabinet.

f. De verdwenen Ministers

1. Generaal M. Panggabean, ex-coördinerend Minister voor Politieke en Veiligheidsaangelegenheden. Deze Noord-Sumatraan die een succesvolle militaire carrière achter de rug heeft, waarin hij behalve Chef Staf tevens Bevelhebber Leger vóór 1978 gedurende 5 jaar het ambt van Minister van Defensie tevens Bevelhebber der Strijdkrachten bekleedde, zal mogelijk een zetel gaan bezetten in de Hoge Advies Raad (in Nederland te vergelijken met de Raad van State).
2. Prof.dr. Widjojo Nitisastro, ex-coördinerend Minister voor Economie, Financiën en Industrie, is volgens wel ingelichte bronnen niet teruggekomen op eigen verzoek aangezien hij meer tijd zou willen besteden aan een tweede vrouw en zijn gezin.
3. Generaal M. Jusuf's niet terugkeren als Minister van Defensie tevens Bevelhebber der Strijdkrachten was voor het niet ingewijde publiek een grote verrassing. Reeds eerder meldde ik dat zijn ster dalende was in de hoogste regerings- en militaire kringen omdat hij als Minister in de zin van "manager" en "administrator" op zijn departement faalde. Jusuf was altijd op inspectie, vaak zonder zijn ondercommandanten omtrent zijn bezoek te informeren die daardoor in meer of mindere mate gefrustreerd raakten. Ongetwijfeld heeft hij enorm veel bij de strijdkrachten bereikt, waarbij de inzetbaarheid, de discipline en de motivatie van de soldaten, onderofficieren en het gros der officieren belangrijke verbeteringen hebben ondergaan.

Ook bij het volk, dat hij overal tot in de kleinste plaatsen van het eilandenrijk toesprak, was Jusuf zeer populair. Menigeen heeft dan ook gedacht dat generaal Jusuf in aanmerking zou komen voor het Vice-Presidentschap (hetgeen uiteraard nog altijd kan gebeuren). De hoogste legerofficieren, vooral de Javanen onder hen, gingen evenwel kritisch staan tegenover deze Buginese generaal die zich door niets en niemand -behalve de President- liet tegenhouden bij zijn grote opruiming en "upgrading" van de strijdkrachten.

Donderdag 31 maart nam generaal Jusuf met een grootse parade, waaraan ongeveer 15.000 manschappen deelnamen, en welke werd bijgewoond door naar schatting 200.000 toeschouwers, afscheid van zijn krijgsmacht. Hoe groot zijn populariteit, vooral bij het gewone en jonge volk, was, bleek toen hij de paradeplaats verliet en duizenden toestroomden onder het uitroepen van "Hidup Pak Jusuf", "Hidup Pak Jusuf", hetwelk aan Soekarnoïstische tafereelen uit het verleden deed denken.

Het was echter niet alleen generaal Jusuf die werd toegejuicht, maar ook "Pak Poniman", de nieuwe Minister, en "Pak Domo" (Sudomo) de aftredende plaatsvervangende bevelhebber tevens hoofd Kopkamtib, en "Pak Benny" (generaal L.B. Moerdani) de nieuwe Bevelhebber, en zelfs "Pak Try" (gen.-majoor Try Sutrisno, Territoriaal bevelhebber tevens garnizoenscommandant Jakarta), waaruit blijkt hoe populair de eens gevreesde militairen zijn geworden.

En dit is, per slot van rekening, toch grotendeels te danken aan generaal Jusuf die steeds maar weer, waar hij ook kwam, verkondigde "Abri einta rakjat" dwz. "de strijdkrachten beminnen het volk".

Interessant is nu te zien wat de bedoeling van de President is met de benoeming van generaal Jusuf tot hoofd van de Rekenkamer, waar hij de nieuwe Vice-President generaal Umar Wirahadikusumah opvolgt. Er zijn twee mogelijkheden; De eerste -en naar mijn mening de minst waarschijnlijke- is een soort demotie doch "face saving" exercitie door Jusuf zeker in protocolaire zin te promoveren.

De tweede -mij meer waarschijnlijk lijkende bedoeling- van de President- is, om generaal Jusuf met een soortgelijke taak te belasten bij de Rekenkamer als vijf jaar geleden bij de strijdkrachten, i.c. opruiming, schoonmaak, disciplineren en motivering in de sector van besteding en verantwoording van staatsgelden, te beginnen bij de Rekenkamer zelf.

Generaal Jusuf zeide immers bij de aanvaarding van zijn nieuwe hoge ambt dat diegenen die "schoon willen maken" (membersihkan) eerst zelf "schoon" (bersih) moeten zijn. Indien dit de opdracht van de President aan generaal Jusuf was en Jusuf zou op dezelfde indringende wijze en met hetzelfde elan de verantwoording van staatsgelden gaan controleren, maar dan ook in het eilandenrijk, dan kan men bij wijze van spreken "wat gaan beleven" en zou dit de

- 15 -

bestrijding van corruptie zeer ten goede komen en misbruik van staatsgelden op effectieve wijze tegengaan. In ieder geval is Jusuf er niet de man naar om na zijn vijf enerverende jaren bij Defensie nu duimen te gaan zitten draaien in de Rekenkamer.

4. Lt.-generaal (gepp) Ali Moertopo, ex-Minister van Voorlichting, een honderd procent politieke generaal, door sommigen, doch mijns inziens onterecht, weleens met Raspoetin vergeleken. Voordien was Ali Moertopo ook plaatsvervangend hoofd van de Bakin (coördinerend interdepartementaal orgaan voor inlichtingen) en hoofd van de Opsus (speciale operaties). Ali Moertopo speelde een grote rol bij het terugbrengen van 9 tot 2 partijen en de oprichting van de functionele regeringspartij Golkar. Zijn gezondheid liet de laatste jaren te wensen over, een ingrijpende oogoperatie en twee à drie operaties aan het hart in Houston in de Verenigde Staten knaagden aan zijn gestel. De man zou bij wijze van spreken "elk ogenblik kunnen doodvallen". De rol van deze voormalige persoonlijke assistent van de President zou evenwel nog niet zijn uitgespeeld.
5. Dr. Daud Jusuf, ex-Minister van Onderwijs en Cultuur, maakte zich impopulair bij de studenten bij wie hij de juiste toon niet wist te vinden.
6. Prof.dr. Sudarsono (ex-landbouw), Ir. Purnomosidi (ex-Openbare Werken), Prof.dr. Harun Zain (ex-Werkgelegenheid) en Transmigratie), Sapardjo (ex-Sociale Zaken) en Ir. Suhud (ex-Industrie) kwamen eveneens niet terug. Naar verwachting zal voor deze toch zeer verdienstelijke autoriteiten door de President een nieuwe werkkring worden gevonden waarbij ze stenen kunnen blijven aandragen voor de opbouw van het land.

g. De problemen voor het nieuwe kabinet

1. Door de wereldrecessie en dalende olieprijsen zal, zoals de President het zeide, "de broekriem moeten worden aangehaald" wil de opbouw niet stagneren.
2. De uitvoering van de voorgenomen ontwikkelingsplannen.
3. Het vinden van werk voor het steeds toenemende arbeiderspotentieel terwijl er al een grote werkeloosheid heerst.
4. Het beteugelen van een mogelijke sociale onrust omdat aan de verwachtingen van het volk weleens niet zou kunnen worden voldaan.
5. De opleiding van een nieuwe generatie die de verantwoordelijkheden van de oude moeten overnemen.
6. De verdere verspreiding en popularisering van de staatsfilosofie Pancasila.
7. Het zekerstellen van de grondwet, waarmee wordt bedoeld het tegengaan van eventuele pogingen van Islamitische elementen om van Indonesië een Islam-staat te maken.

h. Een eerste ingrijpende maatregel van het nieuwe kabinet

Teneinde de hierboven genoemde economische problemen te helpen oplossen, besloot het nieuwe kabinet op woensdag 30 maart j.l. om de rupiah ten opzichte van de Amerikaanse dollar te devalueren met $\pm 33\%$.

De olie-inkomsten zouden hierdoor wederom toenemen, de export zou worden bevorderd, de import van buitenlandse gebruiksgoederen zou worden verminderd, waardoor de verkoop van in Indonesië geproduceerde goederen zou toenemen en werkgelegenheid door dit alles zou worden vergroot.

De regering hoopt hierbij, en zal erop toezien, dat de prijzen van de essentiële behoeften van het volk niet worden verhoogd doch zal uiteraard niet kunnen verhinderen dat de prijzen van geïmporteerde goederen worden verhoogd. Men spreekt hierbij al over een verhoging van 18 à 20 procent.

1. Conclusie ten aanzien van het nieuwe kabinet

De verwachtingen zijn dat het nieuwe kabinet een sterk en goed samenwerkend kabinet zal blijken te zijn dat de door de President gesignaleerde rivieren zal kunnen oversteken, de oceanen zal kunnen navigeren, de bergtoppen zal kunnen overmeesteren en de stormen zal kunnen doorstaan.

6. De verjonging bij de strijdkrachten

Onder het wakend oog van de nog aangebleven generatie-45 officieren die hun sporen tijdens de vrijheidstrijd hebben verdiend, is een nieuwe generatie officieren aangetreden die hun opleiding hetzij op de Indonesische militaire academies en stafscholen hetzij op buitenlandse militaire academies en stafscholen, waaronder ook Nederlandse, hebben genoten. Praktisch alle 46 Territoriale Commandanten van het leger, de marine, de luchtmacht en de politie zijn vervangen door jonge generaal-majoor, brigade-generaals en kolonels c.q. hun marine, luchtmacht en politie collega's. Ook in de staven van de 4 Territoriale Bevelhebbers en de hoofdkwartieren van leger, marine, luchtmacht en politie kwam de nieuwe generatie aan de bak.

De meest opzienbarende promotie maakte Rudini, van de KMA Breda promotie 1955, die onlangs tot luitenant-generaal werd bevorderd en Chef Staf van het leger werd. Hiermede passeerde Rudini vele oudere officieren.

De op de militaire academie te Magelang opgeleide Beny Moerdani werd eind maart bevorderd tot generaal en nam van generaal Jusuf de functie van Bevelhebber der strijdkrachten over (eraan herinnerd wordt dat generaal Poniman Jusuf als minister van Defensie opvolgde).

- 17 -

Omtrent bovengenoemde twee opperofficieren werd afzonderlijk en langs andere weg door mij gerapporteerd.

De top van de krijgsmacht ziet er thans als volgt uit :

- Minister van Defensie : generaal Poniman
- Bevelhebber der strijdkrachten : generaal L.B. Moerdani
- Hoofd Kopkamtib : generaal L.B. Moerdani (deze organisatie gaat evenwel als zodanig verdwijnen)
- Chef Staf Leger : luitenant-generaal Rudini
- Chef Staf Marine : vice-admiraal M. Romly
- Chef Staf Luchtmacht : air-marshal Sukardi
- Hoofd van de Politie : luitenant-generaal politie Anton Soedjarwo.

7. Invloed nieuwe kabinet op Nederland-Indonesië betrekkingen

De klok staat op vijf voor twaalf. Nog zitten in het nieuwe kabinet leden die Nederland kennen, Nederlands spreken en die de "stille aantrekkingskracht" en de "geheimzinnige band" met Nederland nog voelen, waarover de vertrekkende Indonesische Ambassadeur, lt.-generaal Kosasih, sprak bij een van zijn laatste interviews met Guido van de Kreeke in de Telegraaf. Nog kan Nederland in zijn handelsbetrekkingen deze uitzonderingspositie bemutten. Maar dan moeten wij wel trachten Indonesië te begrijpen hetgeen, misschien ten onrechte, nog altijd door de Indonesiërs wordt verwacht. Meer begrip voor Indonesië's positie in Oost-Timor i.c. een stemwijziging ten gunste van Indonesië zou worden toegejuicht dan wel indien zo iets om onpragmatische redenen niet mogelijk is een sterke aandrang op het bevriende Portugal om nu eens eindelijk haar geschil met Indonesië op te lossen. Minder gedram over mensenrechten want het is toch zo dat juist in de Indonesische staatsfilosofie Pancasila de menselijkheid hoog staat genoteerd waarbij ook niet mag worden vergeten dat in tegenstelling tot Nederland in Indonesië aan de mensenplichten meer aandacht wordt besteed, om alleen maar het begrip "gotong rojong" (elkaar helpen) te noemen.

Meer positief nieuws over Indonesië zoals de reeds eerdergenoemde drs. L. Metzemaekers in het Financieel Dagblad van 18 maart j.l. gaf, en minder negatief geschrijf over dit land, want juist hierover viel de nieuwe Bevelhebber der krijgsmacht, generaal Benny Moerdani, eens uit tegenover mij met de woorden dat de Nederlandse kranten altijd zo slecht over Indonesië spreken. Hetzelfde uitte admiraal Sudomo eens tegenover mij -maar dan op een meer berustende toon- met betrekking tot de voortdurende bezorgde inmenging van Nederland ten aanzien van de mensenrechtensituatie in Indonesië.

De nog aanwezige Sudomo's en Benny Moerdani's lezen de Nederlandse kranten of krijgen berichten hieruit toegezonden,

- 18 -

en zijn op de hoogte, zoals mij onlangs weer bleek, omtrent kamerleden die zich willen profileren ten koste van Indonesië wanneer zij vragen gaan stellen over gebruikt legermaterieel dat Nederland aan Indonesië levert.

Zoals reeds eerder opgemerkt kunnen de culturele betrekkingen nog inniger worden door de benoeming van Prof.dr. Nugroho tot Minister van Onderwijs en Culturele Zaken.

Andere Nederland goedgezinde kabinetsleden zijn onder meer Soepardjo Roestan, Prof. Mochtar, Radius Prawiro, Sudomo en Surono.

Deze generatie is evenwel aan het verdwijnen. Nog eens vijf jaar verder en Nederland is zijn uitzonderingspositie tussen de andere landen verloren.

8. Invloed van de nieuwe Defensie top op defensieorders

a. Algemeen

De nieuwe Minister van Defensie, generaal Poniman, zal minder persoonlijke invloed trachten uit te oefenen op beslissingen met betrekking tot de aanschaf van materieel, hij zal zich in tegenstelling tot de afgetreden Minister meer laten leiden door de Chefs van Staven van de krijgsmachtdelen. Daarentegen is en was de nieuwe Bevelhebber der strijdkrachten, generaal Benny Moerdani, wel zeer geïnteresseerd bij de aanschaf van materieel in het buitenland. Vooral vanuit zijn "intelligence" achtergrond hebben zijn inzichten en adviezen omtrent uit welke landen materieel kan worden betrokken veel gewicht.

Gezien de recessie en moeilijke economische toestand in Indonesië, maar vooral gezien de zojuist plaatsgehad hebbende devaluatie van de rupiah, zal waarschijnlijk niet worden overgegaan tot aanschaf van nieuw materieel in het buitenland. Mogelijk zal de Indonesische krijgsmacht nog meer geïnteresseerd worden in de overname van gebruikt en overtollig materieel van andere landen.

b. Landmacht

Zoals hierboven reeds opgemerkt zal mogelijk de belangstelling van het Indonesische leger toenemen voor overtollig KL materieel waaronder AMX-tanks, 105 mm how mech, AMX-PRI's en ander materieel.

c. Marine

Nog altijd bestaat er behoefte aan meer korvetten. van de Fatahillah Klasse, gebouwd bij Wilton Feyenoord, aan een vlaggeschip waarbij men denkt aan een aangepast standaard fregat en aan mijnenjagers. Ook aan een logistiek schip wordt nog altijd gedacht.

- 19 -

Maar nu generaal Jusuf en admiraal Sudomo andere ambten gingen ~~w~~ekleden zullen de ideeën van de nieuwe Chef Marine Staf, vice-admiraal Romly, meer gewicht krijgen. En het is Romly die vooral aan snelle patrouilleboten denkt, waarbij hij zeker zal worden gesteund door een civiel lid van het kabinet, Prof.dr.ir. Habibie, die de bouw van patrouilleboten in samenwerking met de Duitse werf Lürssen op zijn scheepsbouwwerf PAL in Surabaya enthousiast bevordert.

Echter, zoals reeds hierboven opgemerkt -hetwelk mij nog een dezer dagen door admiraal Sudomo tijdens een vertrouwelijk gesprek werd bevestigd- zullen voorlopig wegens de recessie alsmede als gevolg van de devaluatie op 30 maart j.å. geen nieuwe schepen worden aangeschaft met uitzondering van mogelijk een derde onderzeeboot voor de Indonesische marine ~~uit~~ Duitsland waarvan men er al twee heeft.

Tenslotte zijn weer stemmen gehoord die pleiten voor de overname van gebruikte Nederlandse marineschepen, waarbij men denkt aan de Van Speijck klasse.

d. Luchtmacht

Behoefte bestaat aan meer F-27's zowel als "troopship" als de maritieme versie. In verband met de ongunstige economische toestand zijn de vooruitzichten hiervoor slecht.

3. Over de inhoud van een codeber. mag niet met verwijzing naar dat bericht per telefoon worden gesproken.
4. Dossiers, welke codeber. bevatten, dienen veilig te worden opgeborgen.

REFERENTIE No. :
INFORMATIEKOPIE:

Kopie No. *Milat*

verzonden codebericht

Dir./Afd. :
Visie : <i>900 rapportage</i>
Ag. No. : <i>MA/48/83</i>
Dossier :

DATUM VAN VERZENDING :

2 februari 1983
AFKOMSTIG VAN :

Milat JAKARTA

MINUUT GEPARAFFEERD DOOR :

MILAT
cc: **A/GM/EA**

BESTEMD VOOR :

Min. def.

PARAAF :

CMS

CONFIDENTIEEL

INFO: MIN. VAN E.Z./MIL. PROD.

2. Afschriften van codeberichten mogen uitsluitend door de afdeling Verbindingen worden vervaardigd.
1. Op een codeber. mag teleg. niet in open taal worden geantwoord, tenzij aan bevestigde berichten wordt voldaan (zie Richtlijnen).

BIJ EEN BELEEFDHEIDSBEZOEK VAN AMBASSADEUR VAN GORKOM WAARBIJ IK HEM VERGEZELDE AAN DE NIEUWE CHEF MARINE STAF VICE ADMIRAAL ROMLY KWAMEN ONDER MEER DE VOLGENDE ONDERWERPEN TER SPRAKE.

A. GEZIEN HET UITGEBREIDE ZEEGEBIED WAAROVER DE REPUBLIEK THANS MOET GAAN WAKEN HEEFT DE INDON. MARINE, ALHOEWEL IN DE KOMENDE VIJF A TIEN JAAR GEEN REKENING WORDT GEHOUDEN MET EEN BUITENLANDSE BEDREIGING, MEER MARITIEME MIDDELEN NODIG WAAROP HIERNA NADER ZAL WORDEN INGEGAAN.

B. HOOGSTE PRIORITEIT WORDT GEGEVEN AAN PATROUILLE BOTEN WAARVOOR MET DUITSLAND (LURSSSEN) EEN CONTRACT VOOR ACHT BOTEN IS GESLOTEN. DE EERSTE TWEË WORDEN IN DUITSLAND GEBOUWD EN DE ZES VOLGENDE MET BEHULP VAN DE DUITSERS BIJ DE PAL IN SOERABAYA. VUURLEIDINGS-SYSTEEM IS VAN HSA. BEWAPENING ONDER MEER MET EXCOCETS UIT FRANKRIJK.

C. ER BESTAAT EEN BEHOEFTE AAN MEER KORVETTEN VAN DE FATAHILLAH KLASSE DIE DOOR RSV ZIJN GEBOUWD. OF DIT JAAR OF IN DE VOLGENDE JAREN HIERVOOR EEN CONTRACT ZAL WORDEN GESLOTEN HANGT GEHEEL AF VAN DE BESCHIKBARE FINANCIËLE MIDDELEN.

D. GEVRAAGD NAAR DE STAAN VAN ZAKEN M.B.T. DE MIJNENJAGERS WAARVOOR DE GELDEN NOG BESCHIKBAAR ZIJN ZEIDE ADM. ROMLY DAT ZICH BEHALVE GNM ANDERE LEVERANCIERS HEBBEN AANGEMELD WAARONDER O.M. UIT DUITSLAND FRANKRIJK EN ITALIE. DEZE AANGELEGENHEID LIGT GEHEEL IN HANDEN VAN MINISTER VAN DEFENSIE GENERAAL JUSUF ZO ZEIDE ADM. ROMLY. HIEROVER IS VOOR MIJ IN HET VERLEDEN REEDS UITGEBREID GERAPPORTEERD.

E. MBT MARITIEME CONTROLE WERD UITVOERIG VAN GEDACHTEN GEWISSELD OVER DE F 27 MARITIEME VERSIE. THANS HEEFT DE INDON. MARINE HIEROVER E BESCHIKKING OVER DE NOMAD TERWIJL DE INDON. LUCHTMACHT HIERVOOR GEbruik MAAKT C.Q. GAAT MAKEN VAN DRIE BOEING 737 VLIEGTUIGEN EN EEN F MEER HERCULESSEN. DE INDON. MARINE HEEFT GEZIEN DE GERINGE MOGELIJKHEDEN VAN HAAR NOMAD'S BEHOEFTE AAN EEN VLIEGTUIG VAN HET TYPE F 27 MARITIEME VERSIE EN HOOPT IN DE TOEKOMST OVER DEZE TE KUNNEN GAAN BESCHIKKEN.

VERZONDEN CODEBERICHT

VERVOLG

== 2 ==

Ref. No.:

Rubricering:

CONFIDENTIEEL

F. OVERIGENS MOGE WORDEN VERWEZEN NAAR EERDERE RAPPORTAGES BETR. EEN VLAGGESCHIP WAARVOOR AAN EEN AANGEPAST S FREGAT WORDT GE-DACHT EN EEN ONDERZEEBOOT DIE IN DUITSLAND ZOU MOETEN WORDEN BESTELD ALS VERVOLG-ORDER OP DE REEDS TWEE DOOR DUITSLAND AFGELEVERDE ONDERZEEBOTEN.

G. MBT HET ZG. NAVAL TRAINING CENTER ZEIDE VADM ROMLY DAT THANS WERD GESPROKEN OVER DE DERDE FASE VAN DIT HSA PROJEKT. DE FONDSEN HIERVOOR ZIJN AANWEZIG EN HET MAG WORDEN VERWACHT DAT EEN CONTRACT IN MAART A.S. ZAL WORDEN GETEKEND.

H. MET DE PATAHILLAH KLASSE KORVETTEN IS MEN ZEER TEVREDEN. ER Zouden EVENWEL PROBLEMEN BESTAAN MBT DE RESERVEDELEN SITUATIE WAARBIJ DE INDRUK WERD GEKREGEN DAT VAN INDON. ZIJDE HIER ONVOLDOENDE AANDACHT IS BESTEED.

I. MOGE CMS VRAGEN GNM EN RSV TE INFORMEREN BETREFFENDE HIERBOVEN-GENOEMDE PUNTEN RESP. D EN C. FOKKER VERTEGENWOORDIGER HIER TER STEDE WERD INGELICHT BETR. PUNT E.

DTGR. 021503WIB/FEBR. '83

JAK, 2/2/83 NK

3. Over de inhoud van een codeber. mag niet met verwijzing naar dat bericht per telefoon worden gesproken.

4. Dossiers, welke codeber. bevatten, dienen veilig te worden opgeborgen.

2. Afschriften van codeberichten mogen uitsluitend door de afdeling Verbindingen worden vervaardigd.

1. Op een codeber. mag telegtr. niet in open taal worden geantwoord, tenzij aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan (zie Richtlijnen).

Kopie No. 1

REFERENTIE No. :

INFORMATIEKOPIE:

verzonden codebericht

DATUM VAN VERZENDING :

2 februari 1983
AFKOMSTIG VAN :

Milat JAKARTA

Dir./Afd. : *Milat*

Visie :

Ag. No. :

Dossier :

MINUUT GEPARAFFEERD DOOR :

MILAT

cc: A/GM/EA

BESTEMD VOOR :

Min. def.

PARAAF :

CMS

CONFIDENTIEEL

INFO: MIN. VAN E.Z./MIL. PROD.

BIJ EEN BELEEFDEHEDSBEZOEK VAN AMBASSADEUR VAN GORKOM WAARBIJ IK HEM VERGEZELDE AAN DE NIEUWE CHEF MARINE STAF VICE ADMIRAAL ROMLY KWAMEN ONDER MEER DE VOLGENDE ONDERWERPEN TER SPRAKE.

A. GEZIEN HET UITGEBREIDE ZEEGEBIED WAAROVER DE REPUBLIEK THANS MOET GAAN WAKEN HEEFT DE INDON. MARINE, ALHOEWEL IN DE KOMENDE VIJF A TIEN JAAR GEEN REKENING WORDT GEHOUDEN MET EEN BUITENLANDSE BEDREIGING, MEER MARITIEME MIDDELEN NODIG WAAROP HIERNA NADER ZAL WORDEN INGEGAAN.

B. HOOGSTE PRIORITEIT WORDT GEGEVEN AAN PATROUILLE BOTEN WAARVOOR MET DUITSLAND (LURSSSEN) EEN CONTRACT VOOR ACHT BOTEN IS GESLOTEN. DE EERSTE TWEE WORDEN IN DUITSLAND GEBOUWD EN DE ZES VOLGENDE MET BEHULP VAN DE DUITERS BIJ DE PAL IN SOERABAYA. VUURLEIDINGS-SYSTEEM IS VAN HSA. BEWAPENING ONDER MEER MET EXCOCETS UIT FRANKRIJK.

C. ER BESTAAT EEN BEHOEFTE AAN MEER KORVETTEN VAN DE FATAHILLAH KLASSE DIE DOOR RSV ZIJN GEBOUWD. OF DIT JAAR OF IN DE VOLGENDE JAREN HIERVOOR EEN CONTRACT ZAL WORDEN GESLOTEN HANGT GEHEEL AF VAN DE BESCHIKBARE FINANCIËLE MIDDELEN.

D. GEVRAAGD NAAR DE STAAT VAN ZAKEN M.B.T. DE MIJNENJAGERS WAARVOOR DE GELDEN NOG BESCHIKBAAR ZIJN ZEIDE ADM. ROMLY DAT ZICH BEHALVE GNM ANDERE LEVERANCIERS HEBBEN AANGEMELD WAARONDER O.M. UIT DUITSLAND FRANKRIJK EN ITALIE. DEZE AANGELEGENHEID LIGT GEHEEL IN HANDEN VAN MINISTER VAN DEFENSIE GENERAAL JUSUF ZO ZEIDE ADM. ROMLY. HIEROVER IS DOOR MIJ IN HET VERLEDEN REEDS UITGEBREID GERAPPORTEERD.

E. MBT MARITIEME CONTROLE WERD UITVOERIG VAN GEDACHTEN GEWISSELD OVER DE F 27 MARITIEME VERSIE. THANS HEEFT DE INDON. MARINE HIEROVER DE BESCHIKKING OVER DE NOMAD TERWIJL DE INDON. LUCHTMACHT HIERVOOR GEBRUIK MAAKT C.Q. GAAT MAKEN VAN DRIE BOEING 737 VLIEGTUIGEN EN EEN F MEER HERCULESSEN. DE INDON. MARINE HEEFT GEZIEN DE GERINGE MOGELIJKHEDEN VAN HAAR NOMAD'S BEHOEFTE AAN EEN VLIEGTUIG VAN HET TYPE F 27 MARITIEME VERSIE EN HOOPT IN DE TOEKOMST OVER DEZE TE KUNNEN GAAN BESCHIKKEN.

3. Over de inhoud van een codeber. mag niet met verwijzing naar dat bericht per telefoon worden gesproken.
4. Dossiers, welke codeber. bevatten, dienen veilig te worden opgeborgen.

2. Afschriften van codeberichten mogen uitsluitend door de afdeling Verbindingen worden vervaardigd.

1. Op een codeber. mag teleg. niet in open taal worden geantwoord, tenzij aan bevestigde voorwaarden wordt voldaan (zie Richtlijnen).

VERZONDEN CODEBERICHT

VERVOLG == 2 ==

Ref. No.:

Rubricering:

CONFIDENTIEEL

F. OVERIGENS MOGE WORDEN VERWEZEN NAAR EERDERE RAPPORTAGES BETR. EEN VLAGGESCHIP WAARVOOR AAN EEN AANGEPAST S FREGAT WORDT GE- DACHT EN EEN ONDERZEEBOOT DIE IN DUITSLAND ZOU MOETEN WORDEN GESTELD ALS VERVOLG-ORDER OP DE REEDS TWEE DOOR DUITSLAND AFGELEVERDE ONDERZEEBOTEN.

G. MBT HET ZG. NAVAL TRAINING CENTER ZEIDE VADM ROMLY DAT THANS WERD GESPROKEN OVER DE DERDE FASE VAN DIT HSA PROJEKT. DE FONDSEN HIERVOOR ZIJN AANWEZIG EN HET MAG WORDEN VERWACHT DAT EEN CONTRACT IN MAART A.S. ZAL WORDEN GETEKEND.

H. MET DE FATAHILLAH KLASSE KORVETTEN IS MEN ZEER TEVREDEN. ER Zouden evenwel problemen bestaan mbt de reserveleden situatie waarbij de indruk werd gekregen dat van indon. zijde hier onvol- doende aandacht is besteed.

I. MOGE CMS VRAGEN GNM EN RSV TE INFORMEREN BETREFFENDE HIERBOVEN- GENOEMDE PUNTEN RESP. D EN C. FOKKER VERTEGENWOORDIGER HIER TER STEDE WERD INGELICHT BETR. PUNT E.

DTGR. 021503WIB/FEBR. '83

JAK, 2/2/83 NK